

Родна равноправност и полни стереотипи на првом програму Радио-телевизије Србије

Служба за надзор и анализу

Београд, јун 2014.

САДРЖАЈ

Увод	3
Циљеви и методологија	6
Резултати истраживања	9
Информативни програм	9
▪ Јутарњи програм	9
▪ Емисије Дневника.....	12
▪ Ово је Србија.....	19
▪ Београдска хроника.....	21
▪ Остале емисије информативног програма.....	23
Забавни програм.....	23
Документарни програм.....	24
Закључак.....	25
Референце	25

УВОД

Начин решавања питања родне равноправности је један од основних показатеља оствареног степена демократичности сваког друштва. То питање је актуелно је у Европи, осталим деловима региона али и у Србији. **„Родна равноправност је једна од темељних вредности модерних демократских друштава. Базира се на идеји о једнакости људских бића као припадница/припадника људске заједнице. Концепт родне равноправности полази од тога да сва људска бића имају право да развијају своје способности, усавршавају и реализују личне капацитете и да нико нема право да их у томе онемогућава гурајући их у унапред задане родне улоге (...) Родна равноправност подразумева право на једнакост и право на различитост. Другим речима морају се узети у обзир, афирмисати, позитивно вредновати и подржавати различита понашања, тежње и потребе мушкараца и жена“¹.**

Медији осликавају а делом и сами обликују преовлађујућу друштвену климу. Медиј попут телевизије може снажно утицати на формирање вредносних ставова и јавног живота кроз селекцију и фаворизовање одређених тема, догађаја, ставова и вредности.

Равноправност полова је предмет многих националних закона и подзаконских аката, као и препорука европских институција. **Устав Републике Србије** у члану 46. гарантује слободу мишљења и изражавања, затим слободу медија (члан 50.) и право на обавештеност (члан 51.). Такође, **Закон о забрани дискриминације, Закон о равноправности полова и Закон о радиодифузији** регулишу области јавног информисања и оглашавања у односу на питања у домену родне равноправности.

Почетком 2009. године усвојена је **Национална стратегија за унапређење положаја жена и родну равноправност** која је као важан документ Владе Србије била основа из које су се развијале даље активности у правцу побољшања родне равноправности. Стратегијом су обухваћене готово све области друштвеног деловања, а медији као средства јавног информисања су окарактерисани као кључни за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности. У опису стања које се тиче родних стереотипа у средствима јавног информисања и промоције родне равноправности наведено је да су "генерално, жене су најчешће или одсутне или приказане на стереотипан начин у јавности. Осим што се појављују у ограниченом броју улога, често нису уопште део медијског садржаја, а када су присутне, онда се чине језички невидљивим, употребом мушког рода за занимања и функције које обављају". Као посебан циљ у Националној стратегији наведено је "успостављање родне једнакости у медијима уклањање родних стереотипа и елиминисање говора мржње из медија", а као појединачни циљеви наведени су: афирмација родно сензитивног медијског деловања, уклањање родно

¹ Јарић Весна, Радовић Надежда, „Речник родне равноправности“, Управа за родну равноправност Министарства рада и социјалне политике Републике Србије, 2011, стр. 151

заснованих стереотипа и елиминација мизогиније у медијским садржајима, повећање учешћа жена у одлучивању у медијима и систематизација истраживања, документације и статистике о родној равноправности у медијима.

У децембру 2009. године донет је и **Закон о равноправности полова** који одређује да су сви дужни да поштују равноправно учешће жена и мушкараца у свим областима јавног и приватног сектора у складу са општеприхваћеним одредбама међународног законодавства. У **члану 41.** који се односи на јавно информисање, наводи да *"информације које се преносе путем средстава јавног информисања не смеју садржати нити подстицати дискриминацију засновану на полу"*. Одредбе из овог члана *"односе се и на све видове реклама и пропагандног материјала. Средства јавног информисања су дужна да кроз своје програме развијају свест о равноправности заснованој на полу као и да преузимају одговарајуће мере ради измене друштвених и културних образаца, обичаја и сваке друге праксе, који условљавају стереотипе, предрасуде и дискриминацију утемељену на идеји о подређености, односно надређености одређеног пола"*.

Члан 38. Закона о јавном информисању забрањује *"објављивање идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња и насиље против лица или групе лица због њиховог припадања или неприпадања некој раси, вери, нацији, етничкој групи, полу или због њихове сексуалне опредељености, без обзира на то да ли је објављивањем учињено кривично дело"*.

Члан 21. Закона о радиодифузији налаже да се *"Агенција стара да програми емитера не садрже информације којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због различите политичке опредељености или због припадања или неприпадања некој раси, вери, нацији, етничкој групи, полу или због сексуалне опредељености"*. Дискриминација је забрањена и у одељку 2 ставу 7 Кодекса о понашању емитера – *"емитери не смеју спроводити дискриминацију појединца или друштвених група на основу пола, расне, етничке, верске, социјалне или националне припадности"*.

Сви поменути закони и подзаконски акти проблеме рода и родно осетљивог извештавања регулишу заједно са другим облицима могуће дискриминације. „Такво регулисање дискриминације на свим нивоима, међутим, често може занемарити специфичности појединачних врста дискриминације, па тако и родне. Осим тога, придржавање норми и смерница новинарског кодекса није обавезно и не постоје санкције за њихово кршење, због чега српски медији и даље обилују мизогиним (и другим дискриминаторним) садржајима“².

Према дефиницији, "пол је биолошка категорија. Њиме су људска бића означена као 'женско', 'мушко' или 'нешто између женског и мушког'. Пол се дефинише, пре свега према видљивим гениталијама људског бића и према репродуктивним функцијама, мада је ова друга

² Јарић, Весна, Радовић, Надежда, „Речник родне равноправности“, Управа за родну равноправност Министарства рада и социјалне политике Републике Србије, 2011., стр. 83

одредница последњих година проблематизована, односно подлеже различитим интерпретацијама и условљена је културним миљеом унутар кога се дефинише. За разлику од пола род је социјални конструкт 'мушкости' и 'женскости'. Разликовање пола и рода је битно јер за разлику од нашег биолошког статуса – пола, који нам је рођењем мање-више дат, род је конструкт конкретног друштва у конкретном времену, дакле тек задат и стога итекако подложен промени. Прихватањем разлике између пола и рода отвара се, на теоријској равни, могућност промена родних улога, родног режима и родног поретка"³.

Европско законодавство је ближе уредило питање родне равноправности. Још 2002. године Парламентарна скупштина Савета Европе усвојила **Препоруку 1555** – о слици жена у медијима, у којој се наглашава да је „слика жене у медијима пречесто негативна, стереотипна и сексистичка. Жене су повезане са приватном сфером, домаћинством и породичним животом“ (став 2). У складу са тим Скупштина је затражила да владе земаља чланица, између осталог, „усвоје законе о родној равноправности у медијима“ (став 10, тачка 2).

Резолуција 1751 Савета Европе, коју је 25. септембра 2010. године усвојила Парламентарна скупштина Савета Европе, бави се конкретним питањима сузбијања сексистичких стереотипа у медијима. У ставу 1. ове Резолуције наведено је да су жене " у једну руку, подзаступљене и невидљиве у медијима. У другу руку постојаност сексистичких стереотипа у медијима – ограничавање жена и мушкараца улогама које им друштво традиционално приписује (...) – јесте препрека родној равноправности". У ставу 3. поменуте Резолуције оцењено је да је "утицај сексистичких стереотипа у медијима на формирање јавног мњења, нарочито међу младима, катастрофалан: они перпетуирају поједностављену, непроменљиву и карикатуралну слику жена и мушкараца, легитимишући свакодневни сексизам и дискриминаторне праксе и могу омогућити и озакопити употребу родно заснованог насиља. Као такви, сексистички стереотипи су средства дискриминације."

Савет министара Европске уније је 10. јула 2013. године усвојио **Препоруку државама чланицама о родној равноправности у медијима**⁴. У ставу 2. Препоруке наведено је да су "... демократија и родна равноправност међусобно зависне (...) Родна равноправност значи једнаку видљивост, оснаживање, одговорност и учешће жена и мушкараца у свим сферама јавног живота, укључујући и медије..."

³ Јарић, Весна, Радовић, Надежда, „Речник родне равноправности“, Управа за родну равноправност Министарства рада и социјалне политике Републике Србије, 2011., стр. 124

⁴ Council of Europe recommendation on gender equality and media, Recommendation CM/Rec(2013) of the Committee of Ministers to member States on gender equality and media

ЦИЉЕВИ И МЕТОДОЛОГИЈА

Примарни циљ извештаја јесте анализа примене критеријума родне равноправности у емисијама првог програма РТС-а, односно утврђивање обима и начина представљања жена у програмским садржајима овог емитера. Секундарни циљ истраживања је утврђивање евентуалних стереотипа, улога и образаца кроз које су жене представљене у медијима.

Полазна претпоставка је да у емисијама првог програма Јавног сервиса жене нису равноправно представљене у односу на мушкарце – жене ређе дају изјаве, ређе су позване да гостују у емисијама и ређе су приказане као експерткиње у одређеним областима. У основи истраживања је питање колико су жене често учеснице у појединим телевизијским прилозима, колико често дају изјаве као представнице институција или организација, као експерткиње за поједина питања или се приказују као обичне грађанке.

Репрезентативни узорак у овом истраживању обухвата целокупан програм емитован на првом програму РТС-а у периоду од 06. до 12. маја 2013. године, или 87 емисија, (осим филмских, серијских, научно образовних и спортских емисија), емитован од 6 часова до поноћи.

Методологија која је коришћена у овом истраживању базирана је на пројекту Глобалног медија мониторинга.⁵ У истраживању је коришћена метода анализе садржаја. Јединица анализе је појединачан прилог (вест, извештај, репортажа). Укупан број обрађених прилога, односно јединица анализе је 876. За сваку појединачну јединицу анализе коришћене су квантитативна и квалитативна метода.

У оквиру квантитативне анализе прикупљени су нумерички подаци за сваку издвојену јединицу анализе која се заснивала на:

- Основним информацијама о јединици анализе - врсти прилога (вест, вест са сликом, тематски прилог, извештај, репортажа, емисија), теми (области) којом се бави (актуелности, рад органа власти, међународна сарадња, сервисне информације, друштвено – социјалне теме, култура, образовање), значају вести која се односи на географски значај информација;
- Основним информацијама о учесницима у јединици анализе – новинари и новинарке које праве прилог, број учесника у прилогу, њихов пол, занимање и професија учесника у прилогу и њихова функција у њему.

⁵ http://www.whomakesthenews.org/research/media_monitoring_methodology

Квалитативна анализа обухватила је питања везана за сам садржај прилога:

- да ли су жене субјекти приче и ако јесу у којим областима и ком контексту?;
- (не)присуство стереотипа – издвојено три типа стереотипа: отворени⁶, прикривени⁷ и изазвани⁸ стереотипи;
- употреба родно осетљивог језика

Питање родно осетљивог језика било је посебно обрађено у оквиру анализе. Са једне стране постоји мишљење по коме је заступање става "да је само родно диференциран језик – језик родне равноправности, те да генеричка употреба мушког граматичког рода, или претпоставка да је таква употреба аутоматски „родно неутрална“, нарушава ту равноправност, представља управо банализацију лингвистичке теорије"⁹, док "критичка (социо)лингвистика овакво виђење језика сагледава као својеврсну хегемонију базирану на одређеној визури света, на одређеном патријархалном културном моделу који вековну мушку доминацију у јавној сфери једноставно пресликава у српски језички стандард"¹⁰.

Закон о равноправности полова, у складу са важећом граматиком српског језика, изричито каже: Термини којима су у овом закону означени положаји, професије, односно занимања, изражени у граматичком мушком роду, подразумевају природни мушки и женски род лица на које се односе (члан 10).

Међутим, како је "језик је низ договора, конвенција створених током људске историје, па сходно времену и начину настанка носи све карактеристике, жудње и заблуде тог времена"¹¹, граматички род именица никако не може бити схваћен као искључиво структурална, апстрактна категорија језичког система, већ као социјална категорија значајна за изградњу професионалног идентитета сваке и свакога од нас. "Концепт језичке идеологије игра значајну улогу у разумевању женско-мушких друштвених односа и хијерархије јер управо начини на које говоримо о женама и мушкарцима у професионалној, политичкој и административној сфери, као и наша интерпретација и одбијање или прихватање употребе родно осетљивог језика у тим доменима нуди низ импликација и информација о суштинској вези између језичке праксе, опште идеологије једне говорне заједнице и имплицитних или експлицитних ставова према значају и улози женаи мушкараца у тој заједници."¹²

⁶ Отворени стереотипи – користе се понижавањем жена, умањују или тривијализују значај њиховог остварења, који се лако препознају;

⁷ Прикривени стереотипи – наводе неодређене претпоставке о ролним улогама или изражавају стереотипна веровања;

⁸ Изазвани стереотипи – свесно заокретање уобичајених претпоставки о мушкарцима и женама – у односи на особине, области интересовања итд.

⁹ Одлука бр.60: "Језик родне равноправности: Родно диференцирани језик и граматичка категорија рода у српском језику", Институт за српски језик САНУ, 2011.

¹⁰ Филиповић, Јелена, "ОКРУГЛИ сто на тему родно осетљивих политика", Београд : Програм Уједињених нација за развој, Сектор за инклузивни развој, 2010 (Београд : Досије). стр. 134

¹¹ Јарић, Весна, Радовић, Надежда, „Речник родне равноправности“, Управа за родну равноправност Министарства рада и социјалне политике Републике Србије, 2011., стр.157

¹² Филиповић, Јелена, "ОКРУГЛИ сто на тему родно осетљивих политика", Београд : Програм Уједињених нација за развој, Сектор за инклузивни развој, 2010 (Београд : Досије), стр. 134

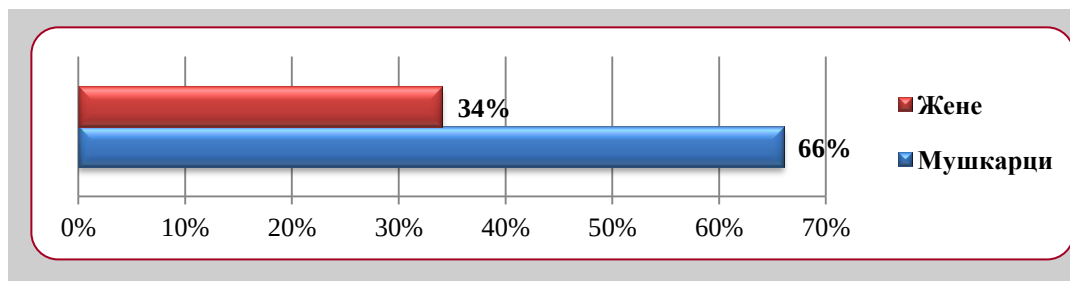
РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

ИНФОРМАТИВНИ ПРОГРАМ

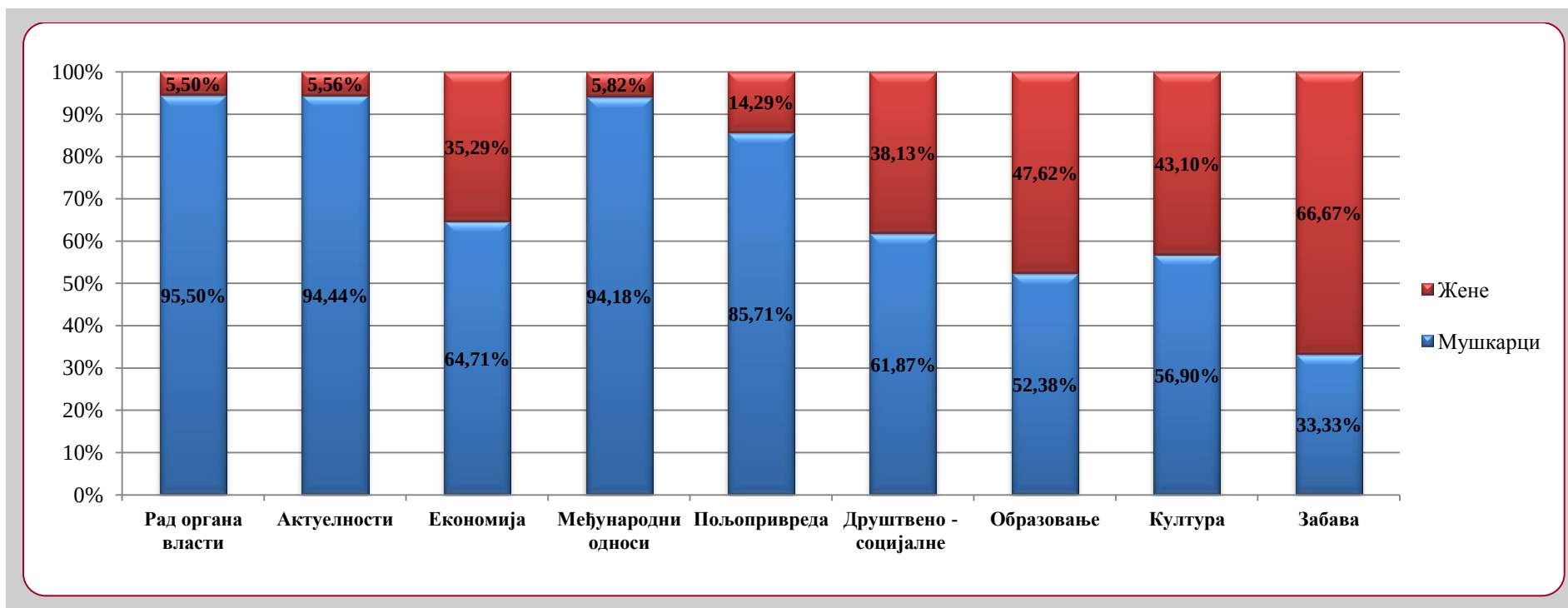
У средишту анализе био је информативни програм првог програма РТС-а, због његовог значајног учешћа у укупном годишњем времену емитованог програма и због тога што је готово у потпуности урађен у сопственој продукцији РТС-а. Осим тога, информативни програм представља једну од најважнијих обавеза Радио телевизије Србије у вршењу функције јавног сервиса. Информативни програм јавног сервиса има дугу традицију, високу гледаност и као такав је посебно одговоран за креирање јавног мњења и начин третирања појединих тема у друштву. Својим садржајем ова врста програма има изузетну одговорност у процесу сензибилизације друштва везано за бројне теме, од питања европских интеграција, Косова, особа са посебним потребама, мањина, па до полне и родне равноправности. Посебан део анализе биле су емисије које се на овом програму емитују свакодневно: Јутарњи програм, Јутарњи дневник, Дневник 1, Дневник 2, Ово је Србија и Београдска хроника.

■ ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

Јутарњи програм је колажна телевизијска емисија, информативног карактера, у којој се поред актуелних вести емитују и сервисне информације, репортаже, извештаји и интервјуи. Анализа је обухватила седам емисија "Јутарњег програма", из којих је издвојено 376 јединица – појединачних прилога различитих врста и тема. Резултати су показали да су жене као учеснице у програму заступљене у 34% што је скоро дупло мање од мушкараца који остварују учешће од 66%.

Анализа учешћа мушкараца и жена у издвојеним темама показала је да су жене значајно мање заступљене у прилозима који се баве политичким актуелностима, радом органа власти, међународном сарадњом и пољопривредом. У нешто већем проценту жене учествују у прилозима из области економије и у друштвено – социјалним темама, док највише учешће остварују у прилозима из области културе, образовања и забаве. Једина област у којој су жене у "Јутарњем програму" заступљене у проценту већем од 50% у односу на мушкарце јесте забава.

Жене се ретко појављују као главни субјекти прилога. У прилозима који се баве актуелностима и радом органа власти жене су главни субјекти прилога само ако су и на одређеној државној функцији. Жене се не појављују у улози аналитичарки и експерткиња, сем уколико прилог није из области образовања, где су представљене као образовне раднице, стручњакиње из педагогије и психологије, или из области друштвено- социјалних тема које се тичу рада здравствених институција екологије.

Забава је једина област у којој су жене доминантније од мушкараца по броју појављивања у прилозима. Углавном се ради о музичким прилозима где су жене представљене као извођачице, или као глумице.

Анализирањем родних стереотипа примећено је присуство такозваних изазваних стереотипа где се као посебно издвајају прилози који прате мушкарце или жене у улогама које им „традиционално“ не припадају. На пример жена заваривач, уз коментар новинарке „Минђуше и шлем могу заједно“ (емисија емитована 12. маја од 06:04:48 до 09:01:35 часова). Или прилог о обележавању дана медицинских сестара где видно место заузима медицински техничар као куриозитет (емисија емитована 10. маја од 06:05:27 до 08:59:38 часова).

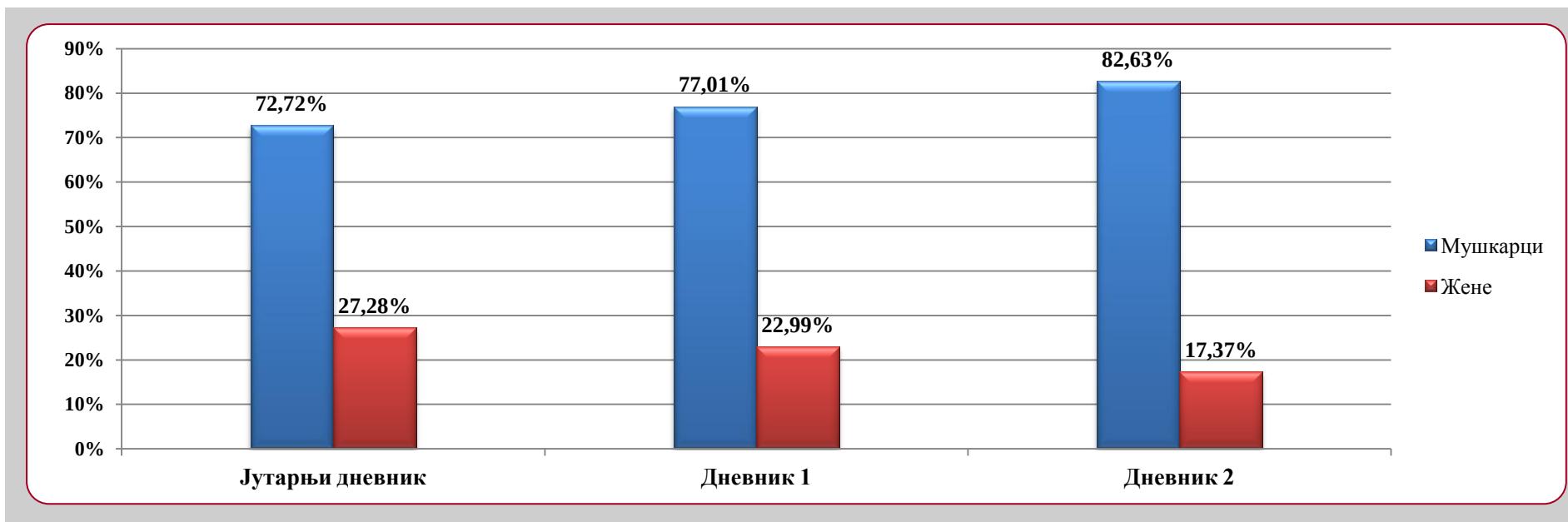

Употреба родно осетљивог језика зависи од прилога до прилога, односно од аутора или ауторке прилога. Тако се у истој емисији жене појављују потписане као начелница, директорка, али и као заменик заштитника грађана, професор, аутор филма, редитељ, психолог рада, генерални секретар Црвеног Крста, добитник награде итд. А не ретко се и у истом прилогу појављују потписи учесника као виолинисткиња и диригент иако се у оба случаја ради о особама женског пола.

Анализа односа учешћа жена и мушкараца у стварању програмских садржаја показала је да су жене у професионалном смислу далеко заступљеније од мушкараца као репортерке и новинарке. Генерални закључак који би се могао извући из овога, јесте да у медијима жене заузимају позиције извршилаца, док се само по нека жена појављује на месту уреднице емисије, али уредници програма и редакција су мушкарци, јер су руководећа места традиционално резервисана за мушкарце.

▪ ЕМИСИЈЕ ДНЕВНИКА

Дневник је информативна емисија колажног карактера, сачињена из снимљених репортажа, извештаја, анализа, интервјуа и прилога на различите теме. Предмет анализе била је 21 емисија овог формата (седам емисија „Јутарњег дневника“, седам емисија „Дневника 1“ и седам емисија „Дневника 2“) из којих је издвојено укупно 219 прилога.

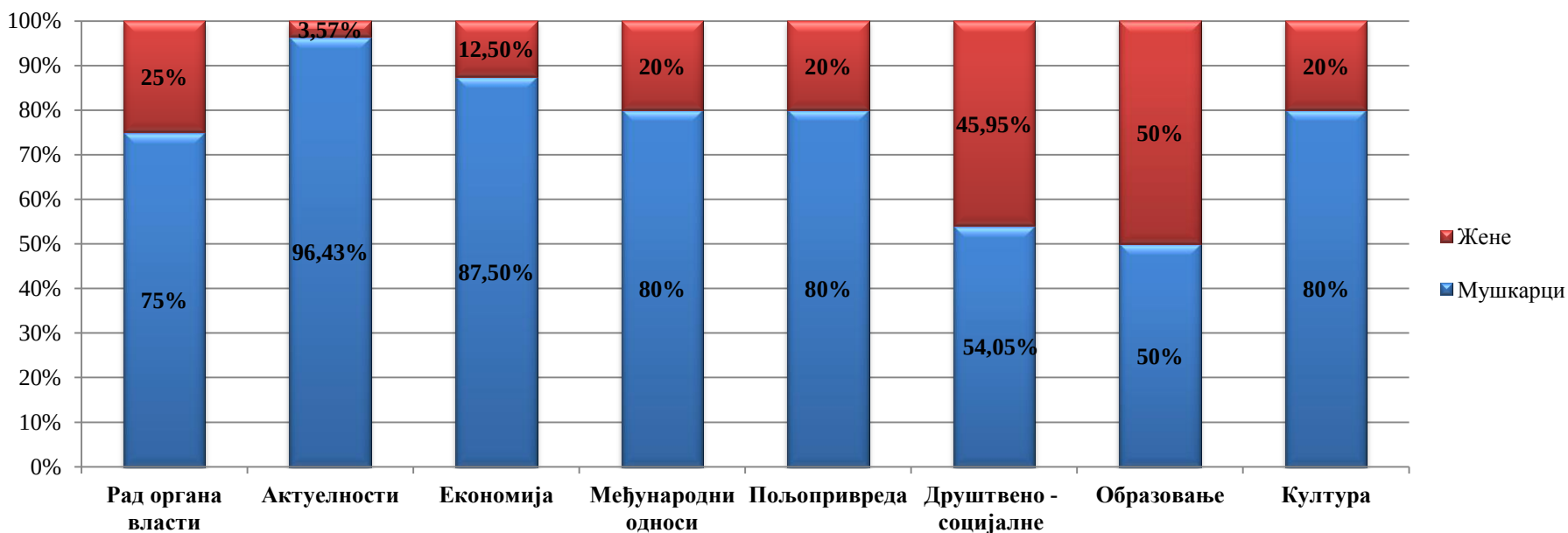

Анализирајући упоредно три главне информативне емисије јавног сервиса запажамо тренд све мањег учешћа жена по броју појављивања у зависности од времена емитовања информативне емисије. Тако у јутарњем програму бележимо највећи број појављивања жена са скоро једном трећином заступљености док тај проценат пада у Дневнику 1 који се емитује око поднева или викендом у поподневним часовима, док у главној дневно-информативној емисији, Дневнику 2, имамо свега 17,25% појављивања жена, дакле мање од једне петине у односу на мушкарце.

▪ ЈУТАРЊИ ДНЕВНИК

Анализом садржаја седам емисија „Јутарњег дневника“ издвојено је 74 појединачна прилога, односно јединица анализе. У односу на информативне емисије које се емитују у поподневним и вечерњим терминима жене се у „Јутарњем дневнику“ појављују у темама као што су рад органа власти, економија, међународни односи и пољопривреда уз већ, за жене, уобичајене области попут образовања, културе или социјалних тема где су заступљене у нешто већем проценту али никада у проценту већем у односу на мушкарце.

Разлози за ове промене поред објективног положаја жена у друштву које медији само преносе, вероватно произилазе и из саме уређивачке политике. Тако су у емисијама "Јутарњег дневника" присутне теме које се тичу родне равноправности као што је прилог о женама у науци које, без обзира на остварене резултате, нису на руководећим местима (емисија емитована 12. маја од 07:59:59 до 08:28:05 часова), док такве прилоге не налазимо у дневно информативним емисијама које се емитују касније током дана.

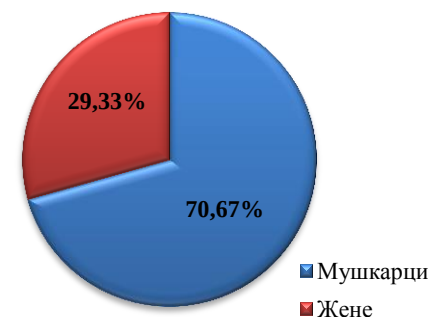

Резултати анализе показали су да мушкарци остварују дупло веће учешће и у укупном броју емитованих изјава у односу на жене. Жене се у изјавама много чешће појављују као сведокиње одређеног догађаја или неког свог личног искуства, него као стручњакиње за одређену област. Међутим, у анкетама које аутори вести користе као метод за приказивање јавног мњења, жене и мушкарци, најчешће, учествују подједнако.

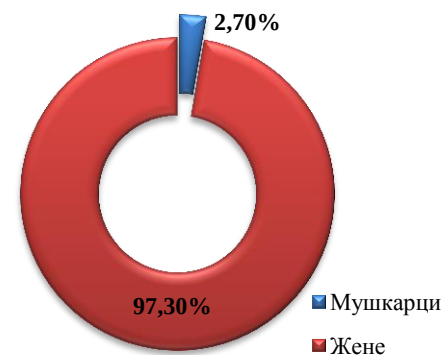
У Јутарњем дневнику нису уочени јасно изражени стереотипи о женама. По питању родно осетљивог језика појављује се такође разлика у коришћењу рода везано за звања и титуле. Са нешто већом пажњом се приступа родно осетљивом језику па тако имамо потписане: министарка енергетике, градска секретарка за образовање, заменица директора, потпредседница владе али и лекар опште праксе, хранитељ, директор опште болнице, начелник одељења, иако се у свим случајевима ради о особама женског пола.

У „Јутарњем дневнику“ жене као ауторке програма остварују учешће од 97,30%. Оне су у улогама презентерки вести, новинарки и репортерки, али су присутне и као уреднице емисија.

Учешће мушкараца и жена у укупном броју изјава

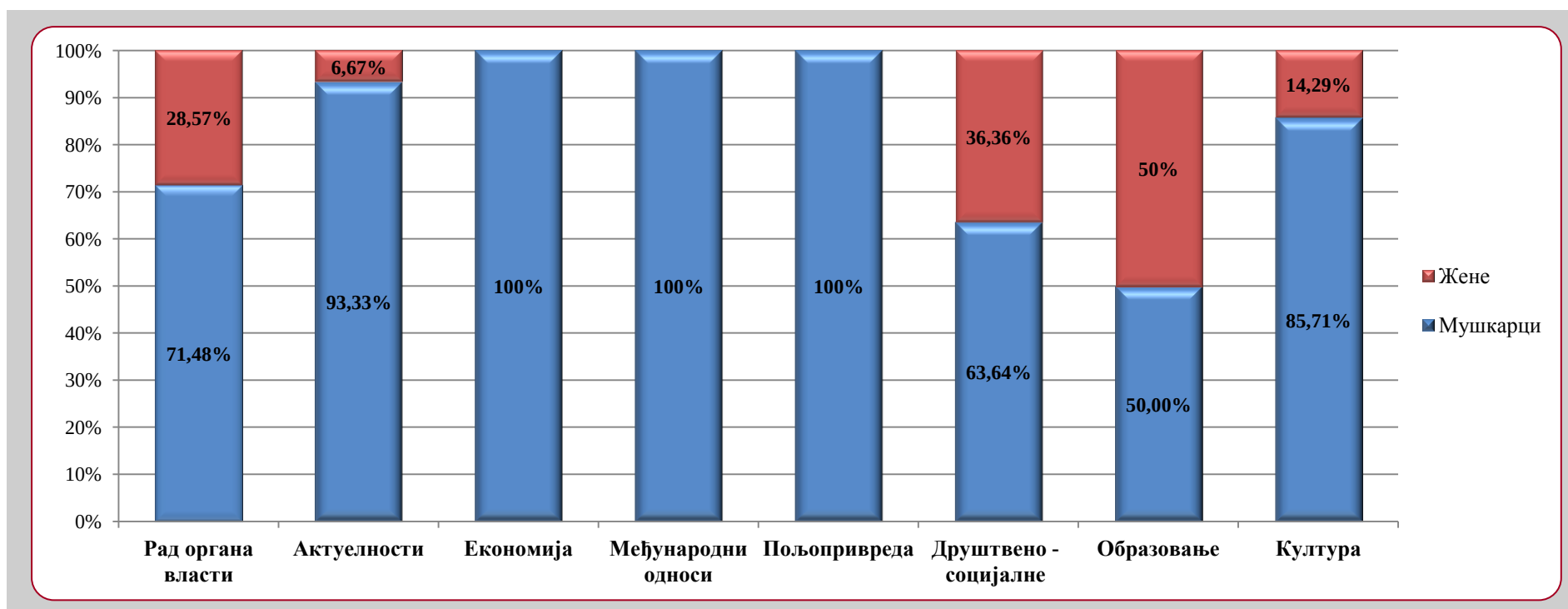

Аутори програмских садржаја

▪ ДНЕВНИК 1

У оквиру анализе садржаја посматрано је седам емисија „Дневника 1“ из којих је издвојено укупно 70 јединица анализе. Резултати анализе указују на мање учешће жена у свим анализираним тематским областима изузев образовања, али и на чињеницу да у овој информативној емисији жене нису присутне као саговорнице у чак три од осам области - економији, међународним односима и пољопривреди. У темама из области актуелности жене су у овој емисији присутне у мање од 10%, у прилозима из области културе свега 14%. Поред прилога са темом образовања значајнији удео жене остварују у прилозима са друштвено – социјалном тематиком са учешћем од 36,36%.

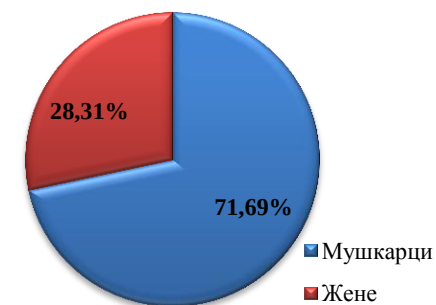

У емисијама „Дневника 1“ у анализираном периоду уочено је одсуство родних стереотипа. Међутим, у једној од укупно седам анализираних емисија, жене се не појављују као саговорнице ни у једном прилогу. То се односи како на оне прилоге у којима жена традиционално нема али и на оне прилоге са темама у којима се жене иначе појављују. Резултати анализе указују да су и у овој информативној емисији жене затупљене мање од мушкараца у укупном броју емитованих изјава и то за 43,38%.

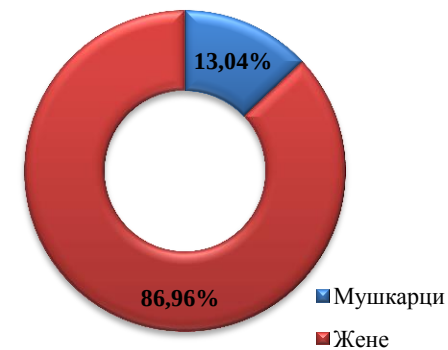
У емисијама „Дневника 1“ није изостала недоследна употреба родно осетљивог језика упркос малом броју жена учесника. Жене су потписане правилно као министарка, посланица, ученица, потпредседница, али и неправилно као психолог, професор, архитекта.

И у „Дневнику 1“ се као аутори програмских садржаја чешће појављују жене. Међутим, квантитативна анализа је показала да су мушкарци као аутори програмских садржаја у овој емисији заступљенији у односу на емисије „Јутарњег дневника“ за 10%.

Учешће мушкараца и жена у укупном броју изјава

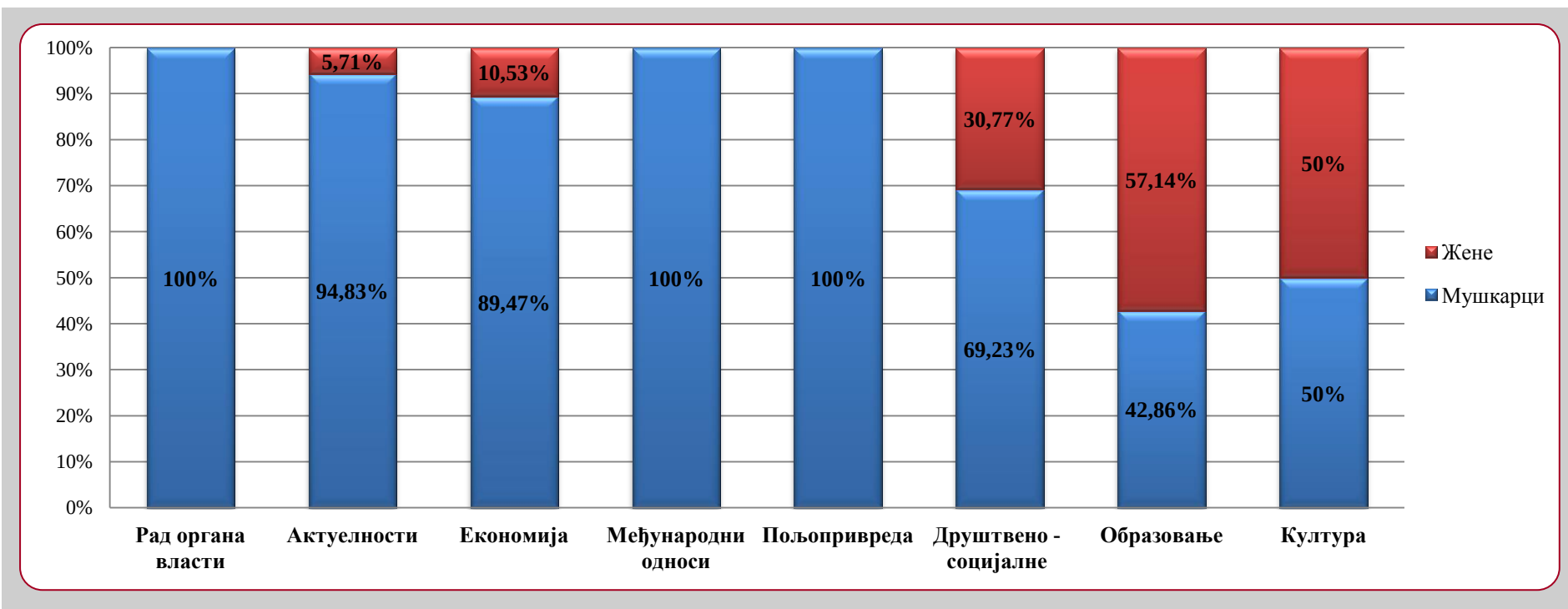

Аутори програмских садржаја

▪ ДНЕВНИК 2

Анализом садржаја седам емисија „Дневника 2“ издвојено је укупно 75 јединица анализе. Резултати анализе указују на значајно мање учешће жена у прилозима у „Дневнику 2“ у односу на остале анализиране емисије овог формата- „Јутарњи дневник“ или „Дневник 1“. И у овој емисији жена уопште нема као учесника прилога из области међународних односа и пољопривреде, али ни у прилозима везаним за рад органа власти. Жене су заступљене у прилозима са друштвено социјалном тематиком у којима су заступљене са 30,77%, као и у прилозима из области образовања у којима остварују већинско учешће у односу на мушкарце са 57,14%. Једнако учешће жена и мушкараца остварено је једино у прилозима из области културе.

Анализа је показала да је главна карактеристика „Дневника 2“ значајно мање учешће жена као саговорника у односу на остале анализиране дневно- информативне емисије. У емисијама „Дневника 2“ жене су у укупном броју изјава заступљене са свега 17,83%.

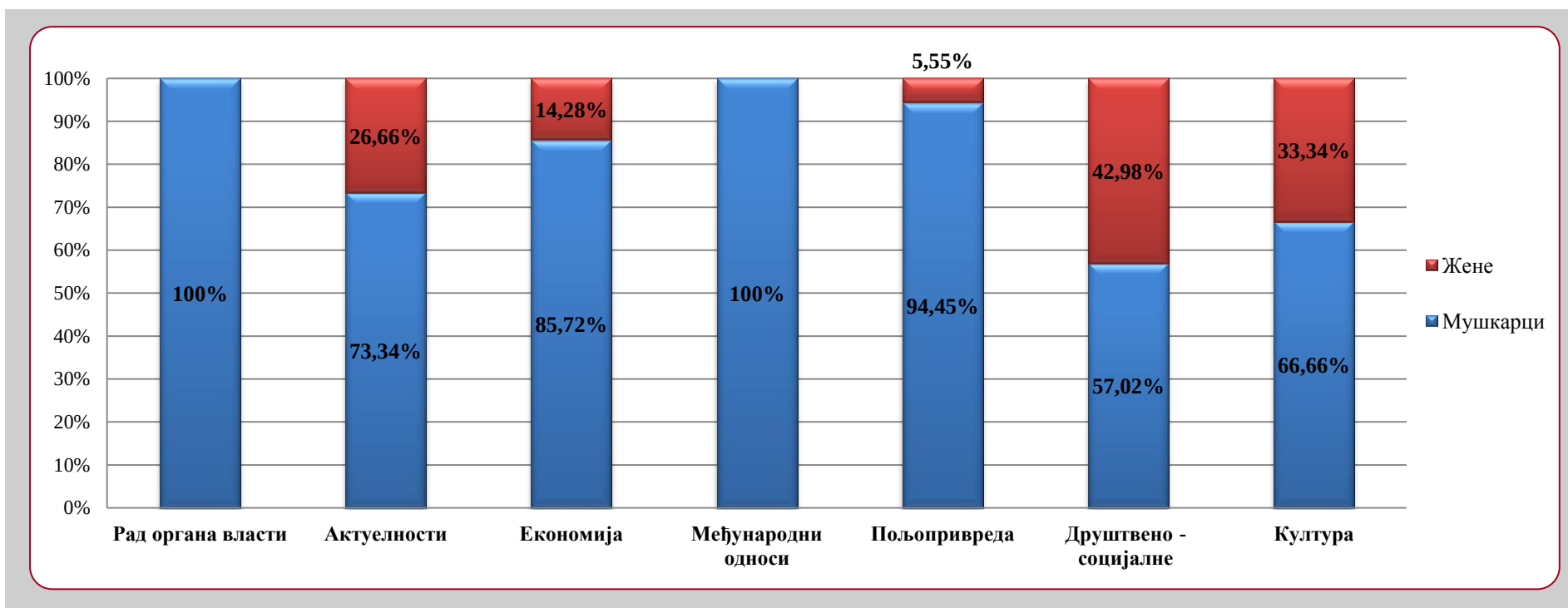
Родни стереотипи нису уочени у програмском садржају ових емисија. Као централна информативна емисија јавног сервиса „Дневник 2“ има и посебну одговорност када је употреба родно осетљивог језика у питању. Међутим током анализираног периода у овим емисијама могла су се чути или прочитати звања попут министарка, књижевница, предузетница, композиторка али и портпарол, саветник, одборник, члан градског већа, директор, културог.

Као и у осталим анализираним емисијама и у „Дневнику 2“ су жене чешће ауторке програмских садржаја. Присутне су на позицијама презентерки, новинарки и репортерки са оствареним учешћем од 90,67%. Мушкарци као аутори програмских садржаја у емисијама „Дневника 2“ остварују учешће од свега 9,33%.

▪ „ОВО ЈЕ СРБИЈА“

Емисија „Ово је Србија“ је колажна емисија информативног програма, са фокусом на дневне актуелности у градовима у унутрашњости Србије. Предмет анализе било је пет емисија емитованих у посматраном периоду из којих је издвојено 154 појединачних прилога. Резултати анализе показали су да жене у емисији „Ово је Србија“, остварују учешће на нивоу једне трећине, што је више од њиховог учешћа у било којој емисији „Дневника“.

Анализа је показала да жене нису присутне у прилозима са темом рада органа власти што је свакако показатељ стања у овој области у Србији а не уређивачка политика медија. Жена нису присутне ни у прилозима који се баве међународним односима. Са друге стране жене се традиционално више појављују у прилозима посвећеним друштвено социјалним и културним темама.

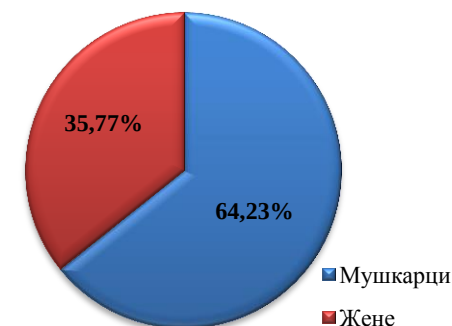
Емисија „Ово је Србија“ задржава тренд већег учешћа жена када је у питању и број изјава. Жене су у овој емисији саговорнице у 35,77% случајева, што представља више од једне трећине. Али то је опет несразмерно мало учешће у односу на учешће мушкараца који су затупљени са 64,23%.

У анализи програмског садржаја ове емисије полни стереотипи нису уочени.

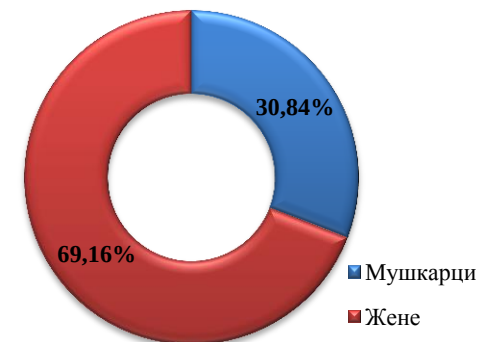
Родно осетљив језик и у овој информативној емисији варира од случаја до случаја. Звања академска уметница, начелница дечјег одељења, министарка, глумица, директорка се срећу заједно са шеф лабораторије, менаџер у туризму, професор, аутор, етнолог, иако се увек ради о особама женског пола.

Резултати анализе показали су да је емисија „Ово је Србија“ изузетак и по питању односа учешћа мушкараца и жена у креирању њених програмских садржаја. Наиме, мушкарци као аутори прилога остварују учешће од 30,84%, што је више него у свим другим анализираним емисијама информативног програма.

Учешће мушкараца и жена по броју изјава

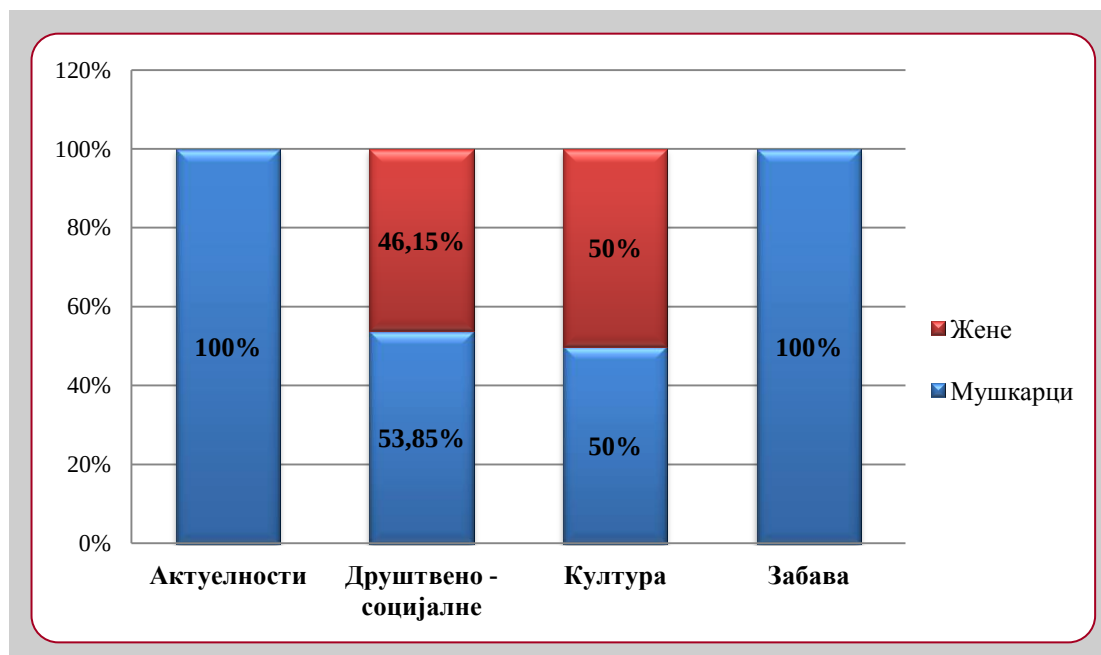
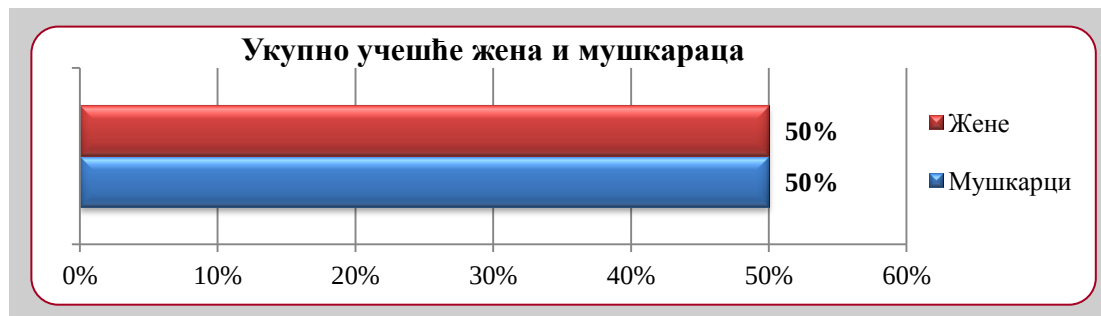
Аутори програмских садржаја

▪ „БЕОГРАДСКА ХРОНИКА“

Емисија „Београдска хроника“ је још једна од колажних емисија информативног програма РТС-а 1 која прати локална дешавања у Београду. У посматраном периоду емитовано је пет емисија из којих је издвојено укупно 63 јединице анализе. Резултати су показали да ова емисија по многим критеријумима анализе представља изузетак у информативном програму јавног сервиса. Као прво, жене су у укупном учешћу заступљене једнако као и мушкарци.

Разлог за остваривање значајнијег учешћа жена у овој емисији произилази из велике заступљености тема у којима су жене уобичајено заступљене. Прилози који су идентификовани током посматраног периода анализе претежно су везани за разнолику друштвено социјалну тематику где су жене присутне са 46,15% појављивања, док су у области културе изједначене са мушкарцима. У прилозима везаним за област актуелности учесници су били искључиво мушкарци, што је случај и са другим анализираним емисијама. Међутим, занимљиво је одсуство жена у прилозима забаве у овој емисији.

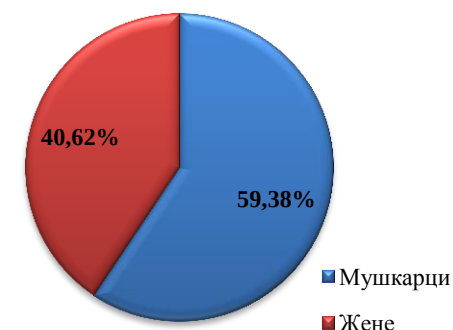
Ипак, резултати анализе су показали да су у процентуалном учешћу датих изјава жене са 40% оствариле мање учешће од мушкарца који су заступљени са 60%. Упркос томе, то је и даље далеко већи проценат датих изјава него у другим информативним емисијама које су биле предмет анализе.

Током посматраног периода емитован је један прилог у коме је идентификован изазвани стереотип – репортажа са насловом „Форензичар на штиклама“ у којој је представљена криминалистичка техничарка која је причала о својој професији и послу који обавља, али је новинарка истакла да је и супруга и мајка двоје деце (датум и време емитовања: 07. мај од 17:45:03 до 18:25:01 часова) .

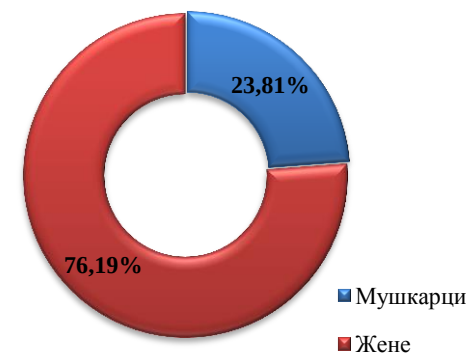
И у емисијама „Београдске хронике“ родно осетљив језик се користи спорадично, те се тако у истој емисији могу наћи потписи за „председницу општине Барајево“ и „председника општине Сурчин“ иако су у оба случаја жене. Чешће се користи мушки род за звања тако да се поред назива: начелница, медицинска сестра, срећу и педијатар, мотиватор, аутор пројекта, професор, иако се у свим случајевима ова звања односе на жене.

Анализа учешћа жена и мушкараца у креирању програмских садржаја емисије „Београдска хроника“, показала је да су жене као професионалци оствариле учешће од 76, 19%, што је три пута већи проценат учешћа од мушкараца, који су заступљени са 23,81%.

Учешће мушкараца и жена по броју изјава

Аутори програмских садржаја

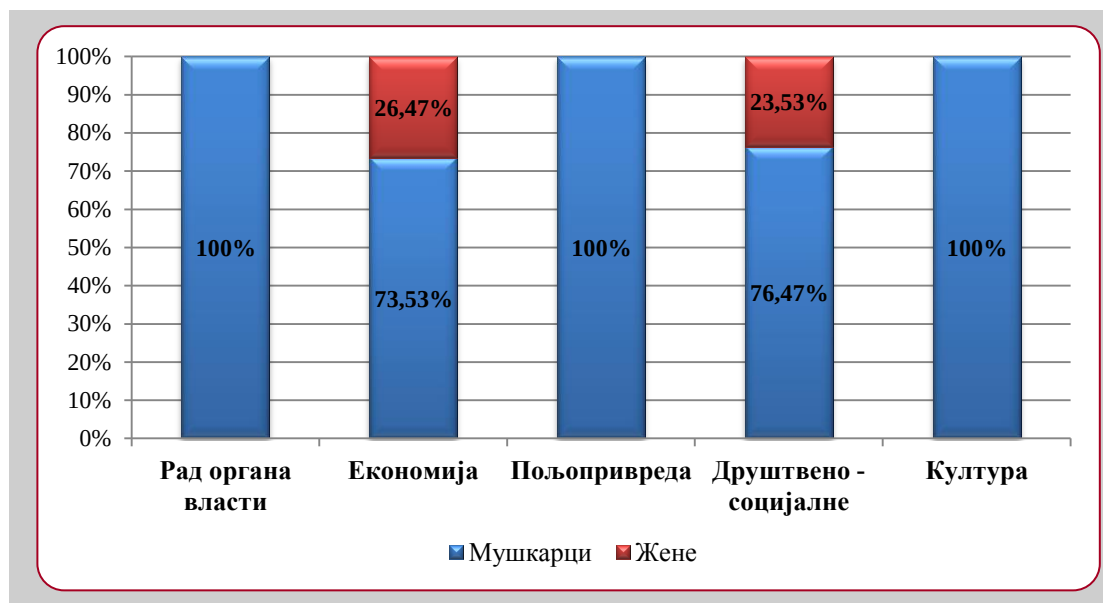

■ ОСТАЛЕ ЕМИСИЈЕ ИНФОРМАТИВНОГ ПРОГРАМА

Предмет анализе заступљености жена и мушкараца у програму првог канала Јавног сервиса биле су и остале информативне емисије: „Евронет“, „Око“, „Око магазин“, „Сведок“, „Да можда не“, „Ви и Мира Адања Полак“, „7 РТС дана“ и „Домети српског консензуса“ – укупно 8 емисија из којих је издвојено 23 јединица анализе. Резултати анализе указују на изразито несразмерно учешће мушкараца и жена у овим емисијама. Жене су присутне са свега 20,48% што је за скоро 60% мање од учешћа које остварују мушкарци. Овај тренд се наставља и у процентуалном учешћу укупног броја изјава.

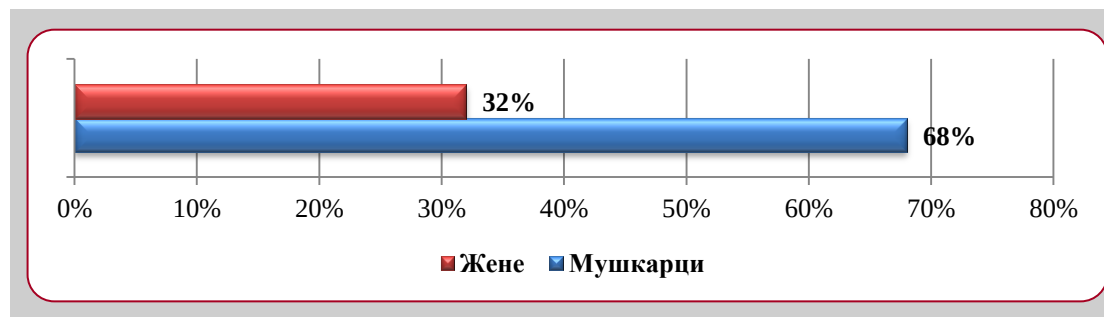
Анализом садржаја идентификовано је пет тематских области заједничких за све анализиране емисије из ове категорије. Жене нису присутне у чак три од пет области – рад органа власти, пољопривреда и култура, док су у преостале две које су везане за економска и друштвено - социјална питања оствариле приближно учешће које је мање од 30%. У овим емисијама жене су чешће позване као експерткиње и представнице стручне јавности.

У овим емисијама нису уочени полни стереотипи, а родно осетљив језик се углавном не примењује.

ЗАБАВНИ ПРОГРАМ

Анализом су обухваћене и емисије забавног програма које су емитоване у посматраном периоду: „Гастрономад“, „Квиз: Слагалица“, „Песма без граница“, „Лов и риболов“, „Жикина шареница“, „Балканском улицом“ и „Време је за бебе“. У оквиру забавног програма анализиран је садржај седам емисија из којих је издвојено укупно 20 јединица анализе.

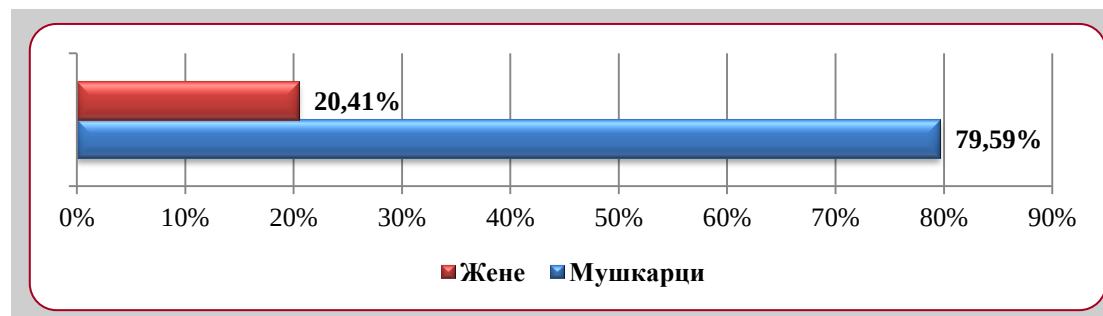

Квантитативна анализа је показала да су мушкарци са оствареним учешћем од 68% и у забавном програму далеко заступљенији од жена које су присутне са 32%. У посматраном периоду, мушкарци су стопостотни учесници емисија које су претежно намењене циљној групи мушкараца, али и једини учесници у квизовима знања. Заступљенији су као саговорници који представљају одређене догађаје, акције и програме, али и као забављачи у музичко забавним колажним емисијама. Жене су у анализираним емисијама као саговорнице присутне у ограниченом броју улога као домаћице, добре куварице, супруге и мајке или као певачице или играчице. У овим програмима нису уочени полни стереотипи, али по обиму присуства и контексту представљања жена може закључити да је општа слика жена у забавним програмима није прикладна.

У емисија забавног програма мушкарци су заступљенији и као аутори програмских садржаја. Резултати анализе показали су да мушкарци као аутори и водитељи остварили учешће од 57,14%, док су жене на истим позицијама заступљене са 42,86%, што представља изузетак у односу на анализиране емисије информативног програма.

ДОКУМЕНТАРНИ ПРОГРАМ

Предмет анализе биле су и емисије документарног програма емитоване у посматраном периоду: „Задња кућа Србија“, „Квадратура круга“, „Путопис: Русија“, „Траг“, „Сасвим природно“, „Моја лепа Србија“, „Разгледница“, „На скривено те водим место“, „Кина нешто старо, нешто ново“ и „ТВ лица“. Из укупно десет емисија, од којих је осам реализовано у сопственој продукцији РТС –а, а две као производи независних продукција, укупно издвојених 14 јединица анализе.

Резултати анализе указују на несразмерно пропорционално учешће мушкараца и жена у документарним емисијама првог програма Јавног сервиса. Мушкарци су као учесници и саговорници заступљени са скоро 80%, док је учешће жена свега 20%. Анализом контекста у ком се жене појављују показало се да су жене у документарним емисијама у својству саговорника, углавном као сведокиње одређених ситуација и појава којима се емисије баве, а да је „стручно“ мишљење препуштено мушкарцима, који су представници професија.

И по питању креирања програмских садржаја документарног жанра мушкарци су са оствареним учешћем од 71,43 % заступљенији од жена, које остварују удео од 28,57%.

ЗАКЉУЧАК

- Медији одражавају друштвено – политичку стварност и утичу на њено формирање кроз понављање одређених тема, ставова и вредности. Јавни сервис се по томе не разликује од других електронских медија у Србији. Међутим његова одговорност је много већа због посебне улоге коју имају у информисању друштва, па питању родне равноправности морају приступати са посебном пажњом.
- Медији, па ни јавни сервис не могу да улепшавају укупну друштвену слику која је када је у питању родна равноправност таква каква јесте. Жене су у нашем друштву мање присутне као стручњакиње у области економије, спољне политике, пољопривреде а традиционално су присутне у областима социјалне и здравствене заштите, образовања и културе. За сваку похвалу је напор који уреднице и уредници информативног програма РТС-а улажу у одабир тема и саговорница које ће равноправније третирати појаву жена у медијима. Ово се посебно односи на уреднички тим Јутарњег програма.
- Доносећи укупни закључак о анализи информативног програма Јавног сервиса мора се пре свега истаћи брижљива уредничка политика по питању родних стереотипа. Родних стереотипа у информативном програму Јавног сервиса нема, изузев када се невештим новинарским приступом одређена тема која је у функцији разбијања стереотипа отргне и склизне ка нечему што би се по неким критеријумима могло означити како изазвани стереотип. Информативни програм је у том смислу веома коректан и све уреднице и уредници, новинарке и новинари се труде да жене не посматрају уобичајено, само у оквиру њихових традиционалних стереотипних улога, а са посебном пажњом или као куриозитет када су оне у не толико традиционалним улогама.
- Када је у питању родно равноправни језик, анализа је показала да је још увек присутна неустаљена пракса различитог тумачења језичких правила. Медији, очигледно, веома тешко прихватају друштвене промене које се одражавају и на језички систем. Покушаји примењивања родно осетљивог језика постоје, али не на систематичан начин. С обзиром да је ово највидљивија родна разлика уреднице и уредници би једноставним сетом правила могли врло брзо да исправе недостатке који се тичу погрешног означавања саговорница женског пола.
- Анализа односа учешћа жена и мушкараца у стварању програмских садржаја показала је да су жене у сектору медија у већини. Међутим, жене у медијима заузимају позиције извршилаца које су и слабије плаћене, док се само по нека жена појављује на месту

уреднице емисије, али уредници програма и редакција су мушкарци, јер су руководећа и боље плаћена места традиционално резервисана за мушкарце.

- Подзаконски акти и етички кодекси професије су би требало да уређују афирмацију родно сензитивног деловања у медијима и јавно заступање равноправности полова, не само кроз нумеричке квоте већ и кроз инсистирање на репрезентацији жена у медијима. Неопходност доношења оваквих докумената произилази и из **Препоруке Савета министара Европске уније државама чланицама о родној равноправности у медијима, у чијем ставу 10. "Савет министара у складу са чланом 15 Статута Савета Европе препоручује да владе државама чланицама усвоје адекватну регулативу ус складу са смерницама које могу да створе одговарајуће улове под којима медији могу да промовишу родну равноправност као фундаментални принцип њихових активности и институционалних организација у новом мултидимензионалном медијском окружењу".**

РЕФЕРЕНЦЕ

- Council of Europe, Parliamentary Assembly, Recommendation 1555 (2002) -The image of women in the media - <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta02/EREC1555.htm>
- Council of Europe, Parliamentary Assembly, Recommendation 1751 (2010) - Combating sexist stereotypes in the media <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta10/ERES1751.htm>
- Council of Europe, Parliamentary Assembly, Recommendation CM/Rec (2013) - Gender equality and media <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2087343&Site=CM>
- Јарић, Весна, Радовић, Надежда, „Речник родне равноправности“, Управа за родну равноправност Министарства рада и социјалне политике Републике Србије, 2011.
- Global Media Monitoring Project 2010, www.whomakesthenews.org
- Serbia: Global Media Monitoring, National Report 2010, www.whomakesthenews.org